

АДЕКВАТНІСТЬ УСТАНОВЛЕНОГО РІВНЯ МІНІМАЛЬНОЇ ОПЛАТИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

©2021 ШИФРІНА Н. І.

УДК 351.83:331.2
JEL: J31; J38

Шифріна Н. І. Адекватність установленого рівня мінімальної оплати праці в Україні

Метою статті є дослідження адекватності встановлення рівня мінімальної оплати праці сучасним умовам господарювання в Україні. В основі державного регулювання економіки України, як і більшості країн світу, знаходяться соціальні стандарти, обґрунтоване встановлення яких дозволяє стимулювати економічне зростання країни, контролювати перерозподіл доходів в економіці, забезпечувати належний рівень відтворення робочої сили та якості життя населення. Одним із ключових важелів соціально-економічної політики держави є встановлення в законодавчому порядку рівня мінімальної заробітної плати. Систематизовано базові фактори, на основі яких повинна визначатися величина мінімальної оплати праці: прожитковий мінімум; відношення до середнього рівня заробітної плати з урахуванням її нерівномірності по регіонах України; темп приросту індексу споживчих цін. Проаналізовано рівень мінімальної оплати праці та його відповідність до зазначених факторів, з урахуванням практики розвинених країн. Установлено неадекватність даного показника економічній ситуації та невідповідність його динаміки починаючи з 2016 р. по теперішній час досліджуваному базовим факторам. Визначено негативний вплив підвищення мінімальної оплати праці на динаміку кількості осіб, переведених на неповний робочий день, і тих, що знаходились у відпустках без збереження заробітної плати. Запропоновано напрями вдосконалення державної політики стосовно встановлення рівня мінімальної оплати праці.

Ключові слова: мінімальна оплата праці, прожитковий мінімум, соціально-економічна політика, інфляція.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-2-183-189>

Рис.: 5. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 14.

Шифріна Надія Ігорівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економічної теорії та економічної політики, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: runavi@i.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5079-5660>

UDC 351.83:331.2
JEL: J31; J38

Shifrina N. I. The Adequacy of Setting the Level of Minimum Wage in Ukraine

The article is aimed at examining the adequacy of setting the level of minimum wage to modern conditions of economic management in Ukraine. At the heart of the State regulation of Ukrainian economy, as in most countries of the world, are social standards, the justified establishing of which allows to stimulate the economic growth of the country, control the redistribution of income in the economy, ensure an adequate level of reproduction of labor and quality of life of the population. One of the key levers of socio-economic policy of the State is the setting of a minimum wage in the legislative order. The author systematizes the basic factors on the ground of which the minimum wage should be determined: subsistence minimum; relation to the average level of wages, taking into account its unevenness in the regions of Ukraine; growth rate of the consumer price index. The level of minimum wage and its compliance with the above specified factors, taking into account the practice of developed countries, is analyzed. The author determines an inadequacy of this indicator of the economic situation and the inconsistency of its dynamics from 2016 to the present time with the basic factors studied. The negative impact of raising the minimum wage on the dynamics of the number of people transferred to part-time and those who were on vacation without wages is defined. Several directions of improvement of the State policy on setting the level of minimum wage are proposed.

Keywords: minimum wage, subsistence minimum, socio-economic policy, inflation.

Fig.: 5. **Tabl.:** 2. **Bibl.:** 14.

Shifrina Nadiia I. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economic Theory and Economic Policy, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: runavi@i.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5079-5660>

У більшості сучасних країн світу існує встановлений державою рівень мінімальної оплати праці. Основною метою використання даного інструменту економічної політики є соціальний захист населення й усунення коливань попиту та пропозиції на ринку праці. Вважається, що дана норма повинна забезпечити мінімальні життєві потреби людини, яка займається простою некваліфікованою роботою.

Питання мінімального рівня оплати праці знаходять своє відображення в роботах вітчизняних і закордонних науковців і практиків. Зокрема, Лопушняк Г. С. проведено компаративний аналіз мінімаль-

ної заробітної плати в Україні та країнах – членах Європейського Союзу, обґрунтовано невідповідність її встановлення та норм Закону «Про оплату праці»; доведено ризики різкого підвищення розміру основної соціальної гарантії у сфері доходів [1]; Мельниченко О. А. та Гулій Р. М. визначили перспективні напрями вдосконалення державного регулювання оплати праці [2]; Ткаченко Н. М. визначила особливості встановлення розмірів мінімальної заробітної плати та їх вплив на суміжні економічні показники [3]; Гуцаленко Л. В. і Мокієнко Д. О. зосередили увагу на системах оплати праці зарубіжних країн [4]; Венцель В. Т. роз-

глянуто соціально-економічні аспекти мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму [5].

Разом із тим, необґрунтоване підвищення мінімального рівня заробітної плати призводить до порушення рівноваги попиту та пропозиції на ринку праці, збільшення безробіття, інфляції витрат, посиленню трудової мотивації та зміні пропорцій тарифної сітки. Тому серед науковців немає однозначної точки зору щодо визначення оптимальної величини, методики розрахунку та взагалі доцільності застосування мінімально встановленого рівня оплати праці на законодавчому рівні. Таким чином, проблему використання мінімально встановленого рівня заробітної плати як інструменту соціально-економічної політики можна вважати актуальною та необхідною.

Встановлення мінімального розміру оплати праці практикується в більшості країн світу. Він залежить від багатьох економічних і соціальних факторів, серед яких: величина валового внутрішнього продукту на душу населення, прожитковий мінімум, інфляція, економічне зростання, досягнутий рівень продуктивності праці, середня заробітна плата, безробіття та ін. Поряд із тим ряд країн, серед яких: Австрія, Данія, Італія, Кіпр, Фінляндія, Швеція, не мають встановленої на законодавчому рівні мінімальної заробітної плати. У даних країнах мінімум оплати праці може фіксуватися в колективних угодах або затверджуватися для певних професій [1; 5].

Починаючи з 2008 р. підвищення мінімальної заробітної плати регламентується Законом України «Про державний бюджет» на кожний наступний рік.

Згідно із Законом України «Про оплату праці» (в редакції від 13.02.2020 р.) мінімальна заробітна плата є державною соціальною гарантією, обов'язковою на всій території України для підприємств усіх форм власності та господарювання та фізичних осіб, які використовують працю найманих працівників, за будь-якою системою оплати, а розмір заробітної плати працівника за повністю виконану місячну (годинну) норму праці не може бути нижчим за розмір мінімальної заробітної плати [6].

В Україні мінімальний розмір оплати праці встановлюється в законодавчому порядку з періодичністю до декількох разів на календарний рік.

В основі встановлення рівня мінімальної заробітної плати в Україні знаходиться величина прожиткового мінімуму, яка на кінець 2020 р. дорівнювала – 2102 грн для працездатних осіб. Згідно із Законом України «Про прожитковий мінімум» дана вартісна величина повинна бути достатньою для забезпечення функціонування організму людини та задоволення її соціальних і культурних потреб. На її основі визначаються також інші державні соціальні гарантії (пенсії, стипендії, соціальні допомоги, виплати по безробіттю, неоподаткований мінімум доходів громадян та ін.) [7].

Практика розвинутих країн показує, що розмір мінімальної оплати праці знаходиться більш-менш на рівні прожиткового мінімуму (табл. 1). Серед розглянутих країн: у США, Хорватії та Болгарії встановлений державою рівень мінімальної оплати праці нижче за прожитковий мінімум, відповідно – 92,6%, 58,7%, 90,1%; найбільший розрив між мінімальною заробітною платою та прожитковим мінімумом спостерігається в Бельгії, Нідерландах та Ірландії, відповідно – 154,7%, 151,4%, 144,5%; у середньому відношення між даними показниками (без урахування України) складає – 117,1%.

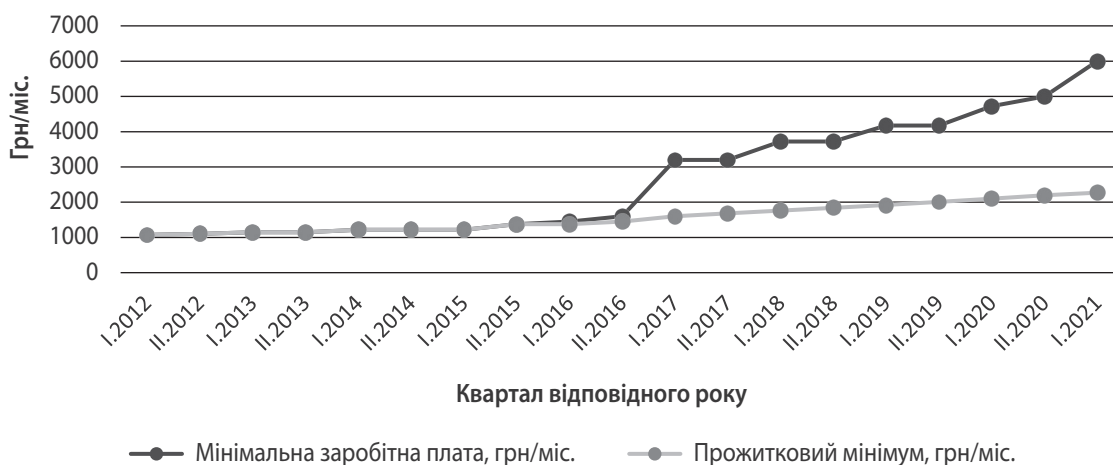
Таблиця 1

Відношення мінімальної заробітної плати до прожиткового мінімуму на кінець 2020 р.

Країна	Мінімальна оплата праці (МОП), евро/місяць	Прожитковий мінімум (ПМ), евро/місяць	Відношення МОП до ПМ, %	
Люксембург	LU	2142	2000	107,1
Бельгія	BE	1594	1030	154,7
Ірландія	IE	1656	1146	144,5
Нідерланди	NL	1636	1080	151,4
Німеччина	DE	1584	1240	127,7
Франція	FR	1539	1254	122,8
США	US	1260	1361	92,6
Іспанія	ES	1050	858	122,4
Греція	GR	758	596	127,2
Португалія	PT	741	672	110,2
Чеська Республіка	CZ	575	579	99,2
Хорватія	HR	546	931	58,7
Словаччина	SK	580	451	128,6
Угорщина	HU	487	408	119,4
Болгарія	BG	312	346	90,1
Україна	UA	139	62	224,2

Джерело: складено за [8; 9].

Водночас в Україні, незважаючи на найнижчу мінімальну зарплату в Європі, спостерігається надто великий розрив між рівнем мінімальної оплати праці та прожиткового мінімуму для працездатних осіб – 224,2%. Вважається за доцільне звернути увагу, що до 2016 р. рівень мінімальної плати праці в Україні дорівнював прожитковому мінімуму, а з I кв. 2016 р. почав утворюватися розрив між даними величинами, який поступово збільшується (рис. 1). Це свідчить про неадекватність упроваджених у країні соціальних стандартів і гарантій починаючи з 2016 р.

Рис. 1. Співвідношення між мінімальним рівнем оплати праці та прожитковим мінімумом для працездатних осіб в Україні, поквартально з 2012 по 2021 рр.

Джерело: побудовано за [9; 10].

Зазвичай для аналізу рівня мінімальної заробітної плати використовують її співвідношення із середнім рівнем, тобто індекс Кейтца. Відповідно до висновків експертів Євросоюзу дана величина повинна бути на рівні 2,5 : 1, або 35–40% від суми середньої оплати праці [3]. Вважається, що менше співвідношення призводить до втрати стимулів до праці, а більше – до зростання рівня диференціації доходів населення.

Співвідношення між середнім і мінімальним рівнями оплати праці країн Європи та в Сполучених Штатах Америки наведено на рис. 2.

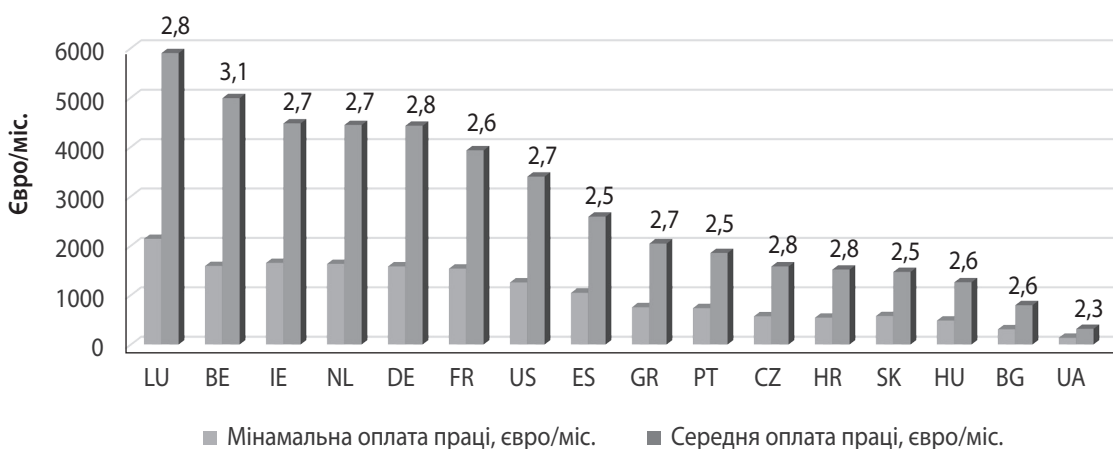
Проведений аналіз показав, що, на відміну від європейських стандартів, індекс Кейтца в середньому (без урахування України) дорівнює 2,7, максимальне значення спостерігається в Бельгії – 3,1, а Україна має найменше співвідношення – 2,3 : 1.

Практика США та Китаю показує, що при значному розходженні в рівні доходів і життя для, відповідно, окремих штатів і регіонів, місцевими органа-

ми державної влади встановлюється індивідуальний рівень мінімальної оплати праці. Також у США мінімальну заробітну плату держава не гарантує для певних категорій робітників і деяких професій (студентський підробіток під час навчання, особи з розумовими або фізичними недоліками, няні, доглядальниці, федеральні слідчі, сільськогосподарські робочі та ін.), а в п'яти штатах взагалі не встановлюється мінімальний рівень оплати праці [12].

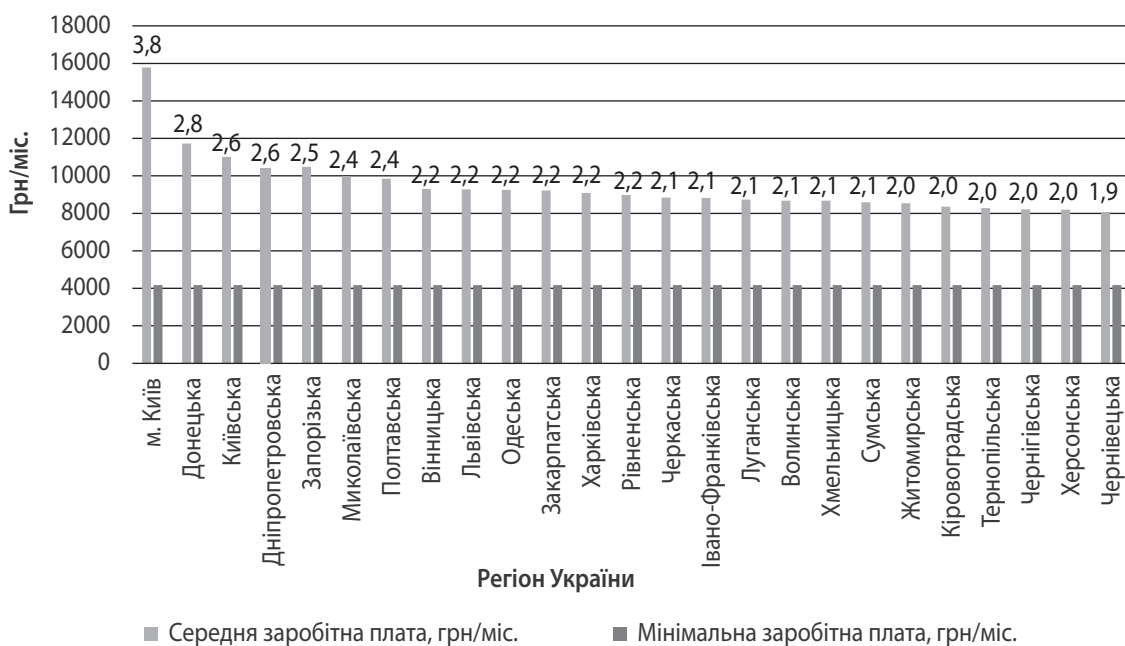
З урахуванням вищевикладеного при розрахунку індексу Кейтца доцільно враховувати нерівномірність в оплаті праці по регіонах України (рис. 3).

На рис. 3 визначено індекс Кейтца для регіонів України в середньому за 2019 р. Аналіз показує, що між найменшим (Чернівецька область) і найбільшим (м. Київ) значеннями даного показника розрив складає 200%. Тому встановлення мінімальної оплати праці на рівні однієї величини для всіх регіонів України, незважаючи на існуючу нерівномірність у заробітних платах, економічно неефективно та недоцільно.

Рис. 2. Співвідношення між середнім і мінімальним рівнями оплати праці (індекс Кейтца) в країнах Європи та США станом на кінець 2020 р.

Джерело: побудовано за [8; 9; 11].

Рис. 3. Співвідношення між середнім і мінімальним рівнями оплати праці (індекс Кейтца) по регіонах України за 2019 р.

Джерело: побудовано за [9; 11].

Україна є країною з високим рівнем інфляції. У табл. 2 наведено динаміку мінімальної заробітної плати з грудня 2011 р. по 2021 р., а також розраховане значення індексу споживчих цін за кожен зазначений період.

З урахуванням того, що зміна рівня цін є величиною, на основі якої проводиться коригування заробітних плат та інших соціально значущих показників (прожиткового мінімуму, пенсій, субсидій та ін.), підвищення мінімальної заробітної плати повинно бути порівнянним зі зміною індексу споживчих цін за попередній період. Тобто, якщо мінімальна оплата праці не змінювалася протягом 6 місяців, то доцільно встановлювати її новий рівень з урахуванням темпу інфляції за попередні 6 місяців.

Таким чином, зіставлення динаміки мінімальної заробітної плати доцільно проводити з темпом зростання цін попереднього періоду (рис. 4).

За проаналізований період, з грудня 2011 р. по грудень 2020 р., темп приросту мінімальної заробітної плати склав 498%, а темп інфляції – 273%. При цьому, за 2020 р. рівень цін збільшився всього лише на 4%, а підвищення мінімального розміру оплати праці на 2021 р. заплановано на рівні 30% ($6500/5000 \cdot 100$), незважаючи на кризову ситуацію в економіці, пов'язану з пандемією 2020 р.

На основі даних табл. 2 і рис. 4 можна також зробити висновок, що динаміка мінімальної заробітної плати в Україні починаючи із 2017 р. не тільки не відповідає темпу зростання рівня цін, а й значно його перевищує, що свідчить про необґрунтованість прийняття рішень стосовно підвищення рівня мінімаль-

ної оплати праці, що, своєю чергою, підштовхує новий виток зростання цін, а також негативно впливає на рівень безробіття.

Негативним наслідком підвищення мінімального рівня оплати праці в Україні, крім безробіття, є підвищення рівня вимушеної неповної зайнятості. Управління підприємств і організацій, яке не в змозі збільшити існуючий фонд оплати праці, змушене використовувати переведення частини працівників на неповний робочий день і відправку у відпустки без збереження заробітної плати. Такі заходи дозволяють тимчасово знизити навантаження на фонд оплати праці та частково зберегти персонал від звільнення (рис. 5).

Дослідження статистики рівня вимушеної неповної зайнятості в Україні в з 2017 по 2020 рр. показує, що кожен квартал, в якому відбувалося збільшення мінімальної заробітної плати, характеризується зростанням вище середнього рівня кількості осіб, переведених на неповний робочий день, і тих, хто знаходився у відпустках без збереження заробітної плати.

ВИСНОВКИ

В Україні з 2016 р. адміністративні державні рішення стосовно підвищення мінімального рівня оплати праці приймалися без урахування існуючої економічної ситуації, при повній відсутності ринкових передумов й обґрунтування. Основними економічними наслідками такої політики є стимулювання інфляції пропозиції, збільшення рівня безробіття та вимушеної неповної зайнятості.

Динаміка мінімальної заробітної плати та цін в Україні

Період	Мінімальна заробітна плата			Індекс споживчих цін	
	Грн	Темп приросту до попереднього періоду, %	Темп приросту до грудня 2011 р., %	Темп приросту до попереднього періоду, %	Темп приросту до грудня 2011 р., %
с 01.12.2011 по 31.12.2011	1004	100	100,0	100	100
с 01.01.2012 по 31.03.2012	1073	106,9	106,9	100,7	100,7
с 01.04.2012 по 30.06.2012	1094	102,0	109,0	99,4	100,3
с 01.07.2012 по 30.09.2012	1102	100,7	109,8	99,6	99,9
с 01.10.2012 по 30.11.2012	1118	101,5	111,4	99,9	99,8
с 01.12.2012 по 31.12.2012	1134	101,4	112,9	100,2	100,0
с 01.01.2013 по 30.11.2013	1147	101,1	114,2	100,0	100,0
с 01.12.2013 по 31.08.2015	1218	106,2	121,3	173,5	173,4
с 01.09.2015 по 31.12.2015	1378	113,1	137,3	103,7	179,9
с 01.01.2016 по 30.04.2016	1378	100,0	137,3	105,1	189,0
с 01.05.2016 по 30.11.2016	1450	105,2	144,4	106,0	200,3
с 01.12.2016 по 31.12.2016	1600	110,3	159,4	100,9	202,1
с 01.01.2017 по 31.12.2017	3200	200,0	318,7	113,7	229,8
с 01.01.2018 по 31.12.2018	3723	116,3	370,8	109,8	252,3
с 01.01.2019 по 31.12.2019	4173	112,1	415,6	104,1	262,7
с 01.01.2020 по 31.08.2020	4723	113,2	470,4	101,2	265,8
с 01.09.2020 по 31.12.2020	5000	105,9	498,0	102,8	273,3
с 01.01.2021 по 30.06.2021	6000	120,0	597,6		
з 01.07.2021	6500	108,3	647,4		

Джерело: складено за [9; 13].

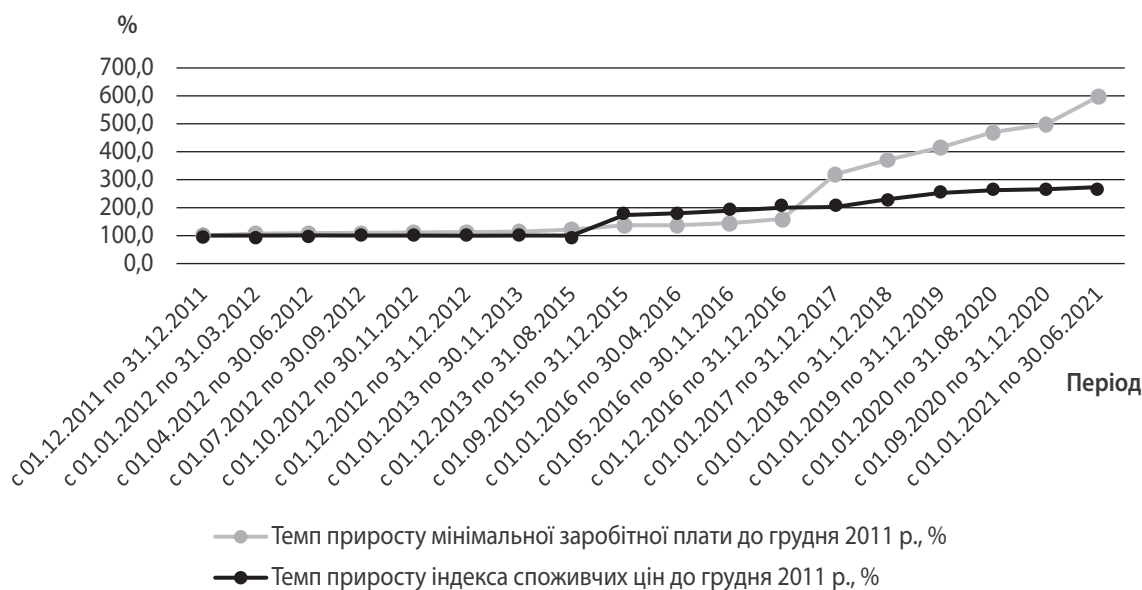
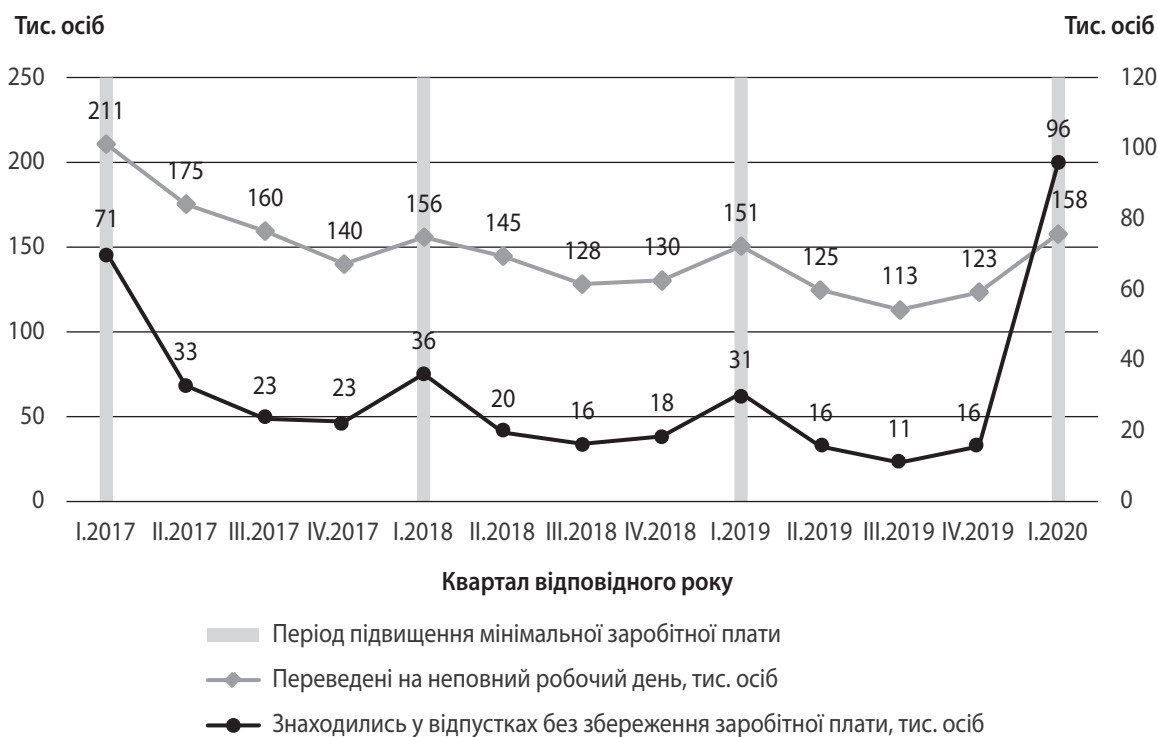

Рис. 4. Порівняння динаміки мінімальної заробітної плати з темпом приросту індексу споживчих цін попереднього періоду наростаючим підсумком до грудня 2011 р.

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України.

Рис. 5. Динаміка кількості осіб, переведених на неповний робочий день, і тих, хто знаходились у відпустках без збереження заробітної плати, відповідно до періодів підвищення мінімальної оплати праці в Україні поквартально з 2017 по 2020 рр.

Джерело: побудовано за [9; 14].

Невідповідність рівня мінімальної оплати праці прожитковому мінімуму, значної нерівномірності в доходах по регіонах України, темпам зростання індексу споживчих цін потребує вдосконалення щодо використання даного економічного важеля, яке доцільно проводити в одному з двох напрямів:

- ✦ формування на законодавчому рівні економічно обґрунтованої методики розрахунку мінімальної оплати праці з урахуванням специфіки функціонування окремих регіонів на основі практики розвинених країн, використання як ключового орієнтира прожиткового мінімуму та його коригування відповідно до рівня інфляції;
- ✦ встановлення рівня мінімальної заробітної плати виключно на підприємствах (установах, організаціях), які фінансуються за рахунок Державного бюджету України та за рахунок державних замовлень, що дасть змогу збалансувати ринок праці підприємницьких структур і збільшити його ефективність за рахунок створення конкурентного середовища.

Другий напрям вважається більш пріоритетним у нестабільних умовах господарювання України завдяки перспективі зниження показників невикористання робочої сили та можливості задіяння її потенційної частини. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Лопушняк Г. С. Мінімальна заробітна плата: практика України та досвід країн Європейського Союзу. *Демографія та соціальна економіка*. 2017. № 1. С. 132–144. Doi: <https://doi.org/10.15407/dse2017.01.132>
2. Мельниченко О. А., Гулій Р. М. Мінімальна заробітна плата як засіб державного регулювання трудових доходів населення. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2013. Вип. 1. URL: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2013-01\(9\)/13moatdn.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2013-01(9)/13moatdn.pdf)
3. Ткаченко Н. М. Мінімальна заробітна плата, зміни та їх вплив на заробітну плату та розмір статутного капіталу та рівень життя. *Вісник економічної науки України*. 2019. № 1. С. 132–137. URL: <http://dspace.nbuu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/151652/21-Tkachenko.pdf?sequence=1>
4. Gutsalenko L.V., Mokiienko D. O. Modern Remuneration Systems in Foreign Countries. *Біоекономіка та аграрний бізнес*. 2020. Т. 11. № 1. С. 40–47.
5. Венцель В. Т. Соціально-економічний аналіз мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму у контексті реалізації соціальної функції держави. *Актуальні проблеми державного управління*. 2020. № 1. С. 287–295.
6. Закон України «Про оплату праці» від 20.04.1995 р. № 144/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-вр#Text>
7. Закон України «Про прожитковий мінімум» від 15.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-14#Text>

8. Durchschnittsgehälter und Mindestgehälter in Europa: Gehaltshöhen nach EU-Ländern und einige andere Ländern der Welt, Gehaltstabelle für das Jahr 2021 // RU-GELD.DE. URL: <https://ru-geld.de/de/salary/europe.html>
9. Мінімальна заробітна плата // Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.minfin.gov.ua/ua/labour/salary/min>
10. Прожитковий мінімум в Україні по соціальних і демографічних групах з 2000 по 2021 рр. // Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/wagemin/>
11. Середня зарплата в Україні // Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/average/>
12. Минимальная и средняя зарплата в США // HochuSvalit.com. URL: <https://hochusvalit.com/ssha/zarplata-v-ssha>
13. Індекс інфляції в Україні // Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/>
14. Кількість працівників, які перебували в умовах вимушеної неповної зайнятості, по регіонах за квартал // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/gdn/kpvnz/kpvnz_reg/arh_kpvnz_reg_u.htm

REFERENCES

- “Durchschnittsgehalter und Mindestgehalter in Europa: Gehaltshohen nach EU-Landern und einige andere Landern der Welt, Gehaltstabelle fur das Jahr 2021”. RU-GELD.DE. <https://ru-geld.de/de/salary/europe.html>
- Gutsalenko, L.V., and Mokiienko, D. O. “Modern Remuneration Systems in Foreign Countries”. *Bioekonomika ta ahraryi biznes*, vol. 11, no. 1 (2020): 40-47.
- “Indeks inflatsii v Ukraini” [Inflation Index in Ukraine]. Ofitsiyni sait Ministerstva finansiv Ukrainy. <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/>
- “Kilkist pratsivnykiv, yaki перебували v umovakh vymushe-noi nepovnoi zainiatosti, po rehionakh za kvartal” [Number of Employees Who Were in Forced Under-employment, by Region per Quarter]. Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/gdn/kpvnz/kpvnz_reg/arh_kpvnz_reg_u.htm
- [Legal Act of Ukraine] (1995). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-вр#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (1999). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-14#Text>
- Lopushniak, H. S. “Minimalna zarobitna plata: praktyka Ukrainy ta dosvid krain Yevropeiskoho Soiuzu” [The Minimum Wage: Ukrainian Practice and the Experience of the European Union Countries]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*, no. 1 (2017): 132-144. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2017.01.132>
- “Minimalna zarobitna plata” [Minimum Wage]. Ofitsiyni sait Ministerstva finansiv Ukrainy. <https://www.minfin.gov.ua/ua/labour/salary/min>
- “Minimalnaia i sredniaia zarplata v SShA” [The Minimum and Average Salary in the United States]. HochuSvalit.com. <https://hochusvalit.com/ssha/zarplata-v-ssha>
- Melnychenko, O. A., and Hulii, R. M. “Minimalna zarobitna plata yak zasib derzhavnoho rehuliuвання trudovykh dokhodiv naseleння” [Minimum Wage as a Means of State Regulation of Labor Income]. *Publichne administruvannya: teoriia ta praktyka*, is. 1 (2013). [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2013-01\(9\)/13moatdn.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2013-01(9)/13moatdn.pdf)
- “Prozhytkovy minimum v Ukraini po sotsialnykh i demohrafichnykh hrupakh z 2000 po 2021 rr.” [Subsistence Level in Ukraine by Social and Demographic Groups from 2000 to 2021]. Ofitsiyni sait Ministerstva finansiv Ukrainy. <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/wagemin/>
- “Serednia zarplata v Ukraini” [The Average Salary in Ukraine]. Ofitsiyni sait Ministerstva finansiv Ukrainy. <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/average/>
- Tkachenko, N. M. “Minimalna zarobitna plata, zminy ta yikh vplyv na zarobitnu platu ta rozmir statutnoho kapitalu ta riven zhyttia” [Minimum Wage, Changes and Their Impact on Wages and the Amount of Authorized Capital and Living Standards]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, no. 1 (2019): 132-137. <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/151652/21-Tkachenko.pdf?sequence=1>
- Ventsel, V. T. “Sotsialno-ekonomichnyi analiz minimalnoi zarobitnoi platy ta prozhytkovoho minimumu u konteksti realizatsii sotsialnoi funktsii derzhavy” [Socio-economic Analysis of the Minimum Wage and Subsistence Level in the Context of the Implementation of the Social Function of the State]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia*, no. 1 (2020): 287-295.